

A japán kultúra fogadtatása Magyarországon

I. Bevezetés

„Haiku”, „bonszai”, „origami”, „ikebana”, „kendó”, „aikidó”, „szumó” – ezek a japán eredetű szavak, ha régebben szűkebb körben ismertek voltak is, igazán körülbelül az utóbbi évtized folyamán honosodtak meg Magyarországon. Mire utal ez a jelenség? Vajon csak egy mostani divat? Véleményem szerint nem, ez nem csupán divatjelenség, hanem több annál: egy széles körű távol-keleti kultúra terjedésének egyfajta megnyilvánulása, és egyúttal világjelenség is.

Alapvetően meg kell különböztetni ezeket a szavakat az úgynevezett „divatszavaktól”. Ismerjük a „tamagocsi”-t, a „dragonball”-t, a „pokémon”-t, a „gameboy”-t, ezek részben rajzfilmek címei vagy főszereplők nevei, részben játékok elnevezései. Az ilyen szavak valóban „divatszavak”-nak nevezhetők, mert ezek a divat tárgyának elmúlásával maguk is feledésbe merülnek, tíz év múlva már senki sem emlékszik majd rájuk. Ilyenek régen is voltak, például az Idegen szavak szótárában található „wakizasi”, az a rövid japán kard, amelyet manapság szinte senki sem ismer.

Ezekkel szemben az előbb említett szavak nem divatos tárgyak nevei vagy divatos jelenségek elnevezései, hanem hosszú múltra visszatekintő műveltséghez, kultúrához tartozó fogalmak, akár a sport, akár a művészet, akár az irodalom világába tartoznak is, olyanok, amelyek behatolnak az emberek lelkébe, és tovább

¹ BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar Keleti Nyelvek Tanszékének oktatója.

fejlődve funkcionálnak. Természetesen ezekhez az emberek lelkébe behatoló, idegen kulturális környezetben megtelepedő kulturális jelenségekhez a divatszavak, illetve az azok által képviselt divatok, akár technológiai, akár ipari, akár kulturális termékek, maguk is hozzájárulnak.

Kétségtelen, hogy a japán gazdasági fejlődés, valamint a politikai és gazdasági globalizáció hozzájárul a japán kultúra Magyarországra történő beáramlásához. Ugyanakkor Magyarországon, különösen az értelmiség körében, szinte hagyományosnak nevezhető a Japán iránti érdeklődés, amely japán részről is viszonzásra talált, még ha szűk körben is.

II. Előzmények: Magyarország első találkozása a japán kultúrával és az egymás iránti kölcsönös érdeklődés kezdetei

Jóllehet már a XVIII. század utolsó harmadában, amikor még Japán el volt zárva a külvilágtól, jártak magyarok japán földön, nevezetesen JELKY ANDRÁS és BENYOVSZKY MÓRIC, ők azonban még nem közvetítették a japán kultúrát a magyarok számára.

Nagy érdeklődést első ízben Japán megnyitásával, az 1868-as MEIJI-restaurációval kapcsolatos események keltettek. Már 1869-ben a Vasárnapi Ujság több cikket közölt erről a nagyközönség számára. Az első ilyen cikkek közé tartozik a „Néhány szó Japánról” című írás¹, amelyben többek között ez olvasható: „Az európai mivelődésnek s polgárisodásnak út tárult e két, eddig elzárkózott országba s viszont az ott honos mivelttség jótéteményei kiáradhatnak mi reánk is; mert bár e két ország a szellemi téren tetemesen hátrább áll az európaiaknál; de anyagilag, az ipar sok ágában tulatesznek azokon.” A cikk mellett egy rajz látható („Japáni kép: Simodai nő és leánya.”).

Ezekkel párhuzamosan megjelentek tudományos cikkek és könyvek is, magyar tudósok, műgyűjtők, néprajzkutatók, művészek tollából, mint HUNFALVY JÁNOS², XANTUS JÁNOS³, ZICHY ÁGOST⁴, PONORI TÖRÖK AURÉL⁵, VÁMBÉRY ÁRMIN⁶ és BARÁTOSI BALOGH BENEDEK⁷: ezekben az írásokban a japán emberekről, Japán földrajzáról, a japán szokásokról, a mindennapi életről, a politikai és gazdasági

¹ Néhány szó Japánról. In: Vasárnapi Ujság, 1858. XII. 12.

² Budapesti Szemle, 1869. XIII. kötet, 174-204., 277-322., XIV. kötet, 59-82., 129-160. old.

³ In: Hazánk s a Külföld, XI. kötet, 1870; Vasárnapi Ujság, 1874. 163-164., 178-179., 194-196. old.

⁴ Zichy Ágost: Észleletek és elmélkedések Japán felett. In: Földrajzi Közlemények, 7. kötet, 3. füzet, Bp., 1879.; Tanulmány a japáni művészetről. Építészet, szobrászat, festészet. In: Értekezések a Nyelv- és Széptudományok köréből, 8. kötet, 4. szám, Budapest, 1879.

⁵ Török Aurél: Egy ősi emberfajtaról Ázsia keleti szélén. Anthropogeographiai tanulmány. In: Budapesti Szemle, 1889. 146. szám: 177-201.; 147. szám: 358-383.; 148. szám: 13-41.; 149. szám: 212-244.; 150. szám: 340-386. old.; Egy Jézó (Hokkaido) szigetbeli ajnó koponyáról. In: Gróf Széchenyi Béla Kelet-ázsiai útjának tudományos eredménye 1887-1880. II. kötet, Budapest, 1897. 343-609. old.

⁶ In: Budapesti Szemle, 1895. 349-363. old.

⁷ Barátosi Balogh Benedek: Dai Nippon. I-III. Budapest, 1906

helyzetről, az ország történelméről, néprajzáról és művészetéről közöltek ismereteket.¹

Japán részről is ugyanarra az időszakra tekint vissza a magyarok és Magyarországra iránti érdeklődés kezdete. A MEIJI-restaurációt követően sok japán indult el Amerikába és Európába tanulmányútra, és ott hallottak Magyarországról és a magyarokról, illetve Európában gyűjtöttek róluk szóló információkat. Bécsben tanuló japán diákok is megfordultak Budapesten, és fennmaradtak a vendégszerető magyar lányokról szóló verseik is.²

MORI OGAI, a nagy japán író, már igen korán, 1912 és 1914 között lefordította japán nyelvre MOLNÁR FERENC és LENGYEL MENYHÉRT néhány művét.³

TOKAI SANSHI, akiben 1879-től kezdődően 6 évig tartó egyesült államokbeli tartózkodása során mély rokonszenvet keltettek a nagyhatalmak ellen harcoló magyarok, és ennek hatására 1885 és 1891 között 5 kötetes regényt jelentetett meg, amelynek angolul ezt a címet adta: „The Great Meetings of Unfortunates Patriots” – „Szerencsétlen hazafiakkal való nagyszerű találkozások”. A regény KOSSUTH LAJOS-ról és az 1848-as magyar forradalomról szól.⁴ Ő maga Torinóban személyesen is találkozott KOSSUTH-tal (az Országos Levéltárban megtalálható KOSSUTH-hoz írott levele is).

Az 1890-es években a Kokumin-shinbun (A Nemzet Újságja) is több ízben közölt Magyarországról, Budapestről, itteni neves személyekről: SZÉCHENYI-ről, KOSSUTH-ról, DEÁK-ról szóló cikkeket TOKUTOMI SOHO tollából.

Ugyanebben az időben a Vasárnapi Ujságban tudósítás jelent meg a japán parlament megnyitásáról.⁵ Ebben többek között ez olvasható: „A művelt világ már rég csodálkozva néz ezen kelet-ázsiai birodalomra, ahol az európai modern eszmék és szokások csaknem hallatlan gyorsasággal honosodtak meg s lettek a nemzet jobbainak sajátosságai. Ma már nemcsak ezer és ezer európai él e szigetországban, de maguk a japánok is sűrűbben keresik fel Európát és Észak-Amerikát.”

Látható tehát, hogy a két ország közötti hatalmas távolság ellenére viszonylag sokan jártak Magyarországról Japánban és viszont. Igaz az is, hogy az 1880-as és 1890-es években Japánban sok európai és amerikai kereskedő, misszionárius, tudós, kutató és műgyűjtő járt. Amerikában és Angliában is az 1870-es évektől az 1890-es évekig tartó időszakban Japán divatba jött, népszerűsége tett szert. Sorra adták ki a Japánt bemutató könyveket. Egyfajta japáni turizmus első ízben indult meg akkoriban. Olyan japán nagyvárosokban, mint Kobe, Yokohama, Tokió, az európai stílusú szállodák tele voltak ilyen európai és amerikai turistákkal. Ennek hatása Pesten is érezhető volt. Hiszen Magyarországon az első japán

¹ Vida János: *Hangarii-Nihon bunka kouryuu no rekishi to genjou, Daiichiji sekai taisenzen*. In: *Basic Studies on the cultural relations between Japan and East-Central European countries*. Tokyo, 1982. 64-78. old.

² Tokunaga Yasumoto: *Budapesuto no furuhon'ya* (Budapesti antikváriumok). Tokyo, 1982. 29. old.

³ Részletesen ír erről Tokunaga Yasumoto: ugyanott, 23-28. old.

⁴ Tokai Sanshi: *Kajin no Kiguu*. Tokyo, 1885-1891.

⁵ Vasárnapi Ujság, 1891. I. 25.

nyelvkönyvet, habár németül, 1890-ben adták ki Pesten.¹ Az első magyar nyelvű japán nyelvkönyv viszont 1905-ben látott napvilágot a Rozsnyai nyelvkönyvsorozat 15-ik részeként.² Ez azt jelenti, hogy számítottak a vevőkre, illetve olvasókra, volt tehát igény az ilyen kiadványra. (A századfordulón már magyar műkedvelő is lakott Japánban.)

A századforduló időszakában a japán művészet nagy érdeklődést keltett Európa- és Amerika-szerte. Ennek következtében sok cikk jelent meg erről, és japán művészeti kiállításokat is rendeztek a Szépművészeti Múzeumban (VAY PÉTER 2500 db japán műalkotást vásárolt, és ezekből első ízben 1908-ban, ezt követően 1910-ben és 1911-ben is rendeztek iparművészeti kiállítást.)

BARÁTOSI BALOGH BENEDEK az egyike azoknak, akiknek a legfontosabb szerepük volt a japán kultúra magyarországi terjesztésében. Egyrészt ő maga három alkalommal járt Japánban, és ennek hozadékaként adta ki „Dai Nippon” című háromkötetes, nagyszabású művét 1906-ban. Az első kötet Japánban tett utazásairól szól, a második kötet Japán történelméről és földrajzáról, a harmadik kötet pedig a japán nyelvet és irodalmat, illetve a japán irodalom történetét mutatja be. Másrészt azért játszott fontos szerepet, mert megismerkedett IMAOKA JUICHIROVAL, aki később, igen jelentős munkáival rendkívül sokat tett Japán magyarországi, és Magyarország Japánban való megismertetéséért.

IMAOKA, amikor BARÁTOSI Japánban járt, tolmácsként kísérte őt Hokkaidóban, Szahalinon. BARÁTOSI, amikor 1921-ben harmadízben járt Japánban, megkérte IMAOKÁT, hogy a turanista mozgalom keretében tartott előadásait tolmácsolja, és újságcikkeit fordítsa le japánra. IMAOKA rokonszenvet érzett a turanizmus iránt, és közel egy éven át segített Japánban BARÁTOSInak. Amikor BARÁTOSI hazatért, 1922-ben IMAOKA is Magyarországra jött, és 1931-ig, 10 éven át itt tevékenykedett. Egész Magyarországot bejárta, több mint 800 cikket publikált Japánról és a japán kultúráról németül és magyarul, 750 előadást tartott egyetemeken, gimnáziumokban, művelődési házakban és templomokban. 1927-28-ban a Turanista Társaság IMAOKA JUICHIRO vezetésével japán nyelvi kurzust is tartott, ami IMAOKA hazatérése után kis szünetet követően újra kezdődött HABÁN JENŐ vezetésével, és itt 1939-ben 36 hallgató tanult japán nyelvet. IMAOKA, miután hazatért, 1940-ben magyar nyelvi kurzust tartott a Japán–Magyar Társaságban, számos irodalmi és nyelvészeti tárgyú könyvet írt, köztük egy magyar nyelvkönyvet (1942-ben). Lefordította „Az Ember Tragédiája”-t (1943-ban), kiadott egy magyar zsebszótárt (szintén 1943-ban), végül 1973-ban megjelentetett egy magyar–japán nagyszótárt. IMAOKA nagyszerű munkássága Japánban és Magyarországon máig meghatározó jelentőségű, hatása érezhető mind a japán kultúra, mind a magyar kultúra terjesztése terén, és bár a két ország viszonyával kapcsolatos politikai nézeteit erősen befolyásolták a turanista eszmék, munkásságának kimagasló értékei mégsem hanyagolhatók el.³

¹ Seidel August: *Praktische Grammatik der japanischen Sprache für den Selbstunterricht*. Wien-Pest-Leipzig, 1890.

² Japán. Gyakorlati japán-magyar-német beszélgetésekkel, hét eredeti japán írástáblával. Budapest, 1905.

³ Imaoka Juichiró: *Magyar-japán szótár*. Tokyo, 1973. 907-915. old.

IMAOKA tevékenységére KOSZTOLÁNYI DEZSŐ is kitér a „Bölcsőtől a koporsóig” című (1934-ben a Nyugat kiadásában) megjelent könyvében, amelyben az egyik írásos portré címe „Japán”, alcíme „Dsiucsiro”. Nincs megemlítve IMAOKA családi neve, de a mű egyértelműen őt ábrázolja. Az IMAOKÁT bemutató írás ezekkel a szavakkal zárul: „Üldögélünk egymással szemben a kávéházi márványasztalnál. Közöttünk csak egy pohár víz van. Néha azonban úgy rémlik, hogy ez a pohár víz akkora, mint a Csöndes-óceán s értelmünk, hajlandóságunk, rokonszenvünk ellenére is végzetesen elválaszt bennünket. Miután elbúcsúzkodunk, ő nyilván ezerszerre inkább ázsiaiának érzi magát, mint annak előtte. Én sem éreztem magam még ennyire európainak, mint most.”¹

KOSZTOLÁNYI szuverén gondolkodásmódja, amellyel a japán kultúrát távoli, idegen, és éppen ebben az értelemben becses értéknek tekinti, alapvetően különbözik a két háború közötti korszakban szélesebb nyilvánossághoz jutó turanista szemlélettől, amely például ERDÉLYI JÓZSEF „Japánok és magyarok” című versében tükröződik (megjelent a „Fehér torony” című válogatott verseskötetében 1938-ban). Ebben a központi gondolat az, hogy „a japán nép a magyarnak rokona”.

KOSZTOLÁNYI viszont élen járt a japán kultúra valódi értékeinek közvetítésében is. Ő volt az, aki az egyik japán verses műfajt, a haikut első ízben mutatta be a magyar olvasóknak 1931-ben. KOSZTOLÁNYI műfordításai azóta több ízben megjelentek, így például 1946-ban a „Kínai és japán versek” című válogatás.² Legutóbb az 1996-ban megjelent „MATSUO BASHO legszebb haikui” című kötetben is olvashatók.³

A japán kultúra magyarországi fogadtatásának jelentősége a japán nyelv szervezett oktatásának adataival is mérhető. Mikor kezdődött szervezett formában a japán nyelv oktatása Magyarországon? A Turanista Társaság által szervezett, imént említett japán nyelvi kurzust megelőzően japán nyelvoktatást először a Pázmány Péter Tudományegyetemen PRÖHLE VILMOS professzor vezetésével kezdték meg 1924-ben. Ez volt a szervezett japán nyelvoktatás kezdete. PRÖHLE VILMOS japán nyelvészeti írásai mellett kiadta „A japáni nemzeti irodalom kis tükré” című könyvét is 1937-ben. Ehhez a tevékenységhez csatlakozott TOKUNAGA YASUMOTO is, aki 1940 elején érkezett Magyarországra, és 1942-ig tanult itt magyar irodalmat, miközben japán nyelvet is tanított. Később, hazatérése után, számos tanulmánykötetet és fordítást publikált.

A két háború közti időszakban a Turanista Társaságon kívül megalakult a Magyar–Japán Társaság (1924. június), amelynek keretében sok előadást tartottak a japán építészetéről, a teaszertartásról, a kalligráfiáról, a japán irodalomról, az ipari, a kereskedelmi és a gazdasági életéről, művészeti kiállításokat szerveztek, kiadták a „Távol-Kelet” című folyóiratot. Ezeket a tudományos jellegű ismeretterjesztő tevékenységeknek, valamint a japán nyelvoktatásnak és az irodalmi fordítások készítésének szélesebb körben való elterjedését a második világháború megakadályozta.⁴

¹ Újabb kiadásban: Kosztolányi Dezső: *Bölcsőtől a koporsóig*. Budapest, 1959. 130-133. old.

² Kosztolányi Dezső: *Kínai és japán versek*. Budapest, 1946.

³ Macuo Basó: *Legszebb haikui*. Budapest, 1996.

⁴ Harangi László: *Hangarii-Nihon bunka kouryuu no rekishi to genjou, Senkan-ki*. In: *Basic Studies on the cultural relations between Japan and East-Central European countries*. Tokyo, 1982. 79-96. old.

III. A japán kultúra fogadtatása virágkorának előestéje: 1960-tól az 1980-as évek közepéig

Egy országban egy idegen kultúra elterjedésének három útja létezik:

1. saját országbeli kezdeményezés: egyéni, szervezett és kormány szintű;
2. az idegen országból eredő kezdeményezés: egyéni, szervezett és kormány szintű;
3. kölcsönös kezdeményezés: egyéni, szervezett és kormány szintű.

Magyarországon a japán kultúra fogadtatása először a XIX. század 2. felében az 1. kategóriához tartozó egyéni kezdeményezéssel alakult. Ezt az egymás után kiadott, Japánról szóló könyvek, japán művészeti és iparművészeti gyűjtemények és kiállítások, a japán nyelvkönyvek kiadása, és az újságcikkek sora igazolja. Majd ezt követően megkezdődött a szervezett formában való tevékenység a Turáni Társaságban és a Magyar–Japán Társaságban. Végül 1938-ban (1938. XI. 15-én) megszületett a Magyar–Japán Kulturális Egyezmény.

Ugyanakkor ebben az időszakban Japán részről is történtek kezdeményezések. Először egyéni úton, amelyek során azonban igen jelentős eredményeket értek el. IMAOKA munkásságára gondolok. Az IMAOKA-féle Magyar–japán szótárt a japánul tanuló magyar diákok manapság is használják, még kalózkéiadása is készült. Később létrejöttek a szervezett formák, mint a Japán–Magyar Társaság és a két ország között kölcsönös kormánykezdeményezésre megkötött kulturális egyezmény.

A második világháborút követően a két ország kapcsolatai megszakadtak. Így a japán kultúráról sokáig nem lehetett hallani Magyarországon. Csak az 1950-es évek második felében jelent meg egy-egy japán tárgyú, oroszról vagy németből készült fordítás.

És ekkor Japán részről érkezett a kezdeményezés. Egy híres japán történész, HANI GORO lánya, HANI KYOKO zenész, aki a Zeneakadémián tanult az '50-es évek végén, kezdett japán nyelvet oktatni az ELTÉ-n. Így, ha csak lektori szinten is, újra indult a japán nyelvoktatás Magyarországon. Ez azóta is, mindmáig tart az ELTÉ-n. Ugyanakkor a TIT-en is megkezdődött egy japán nyelvtanfolyam, MAJOR GYULA vezetésével. A '70-es, illetve a '80-as években a szegedi József Attila Tudományegyetemen, majd a Külkereskedelmi Főiskolán indultak újabb kurzusok.

A háború utáni időszakban, különösen a '70-es évektől kezdődően, jellemzővé vált a japán irodalmi művek sorozatos fordítása, és népszerűvé váltak a japán filmek. Számos nagy japán író műveit – a klasszikusoktól kezdve a neves kortárs írókig – fordították le, többnyire harmadik nyelv közvetítésével, illetve KUROSAWA számos filmjét játszották.

A '80-as évektől fogva megkedvelték a japán sportokat: a dzsúdó és a karate nagyon népszerűvé vált a magyar fiatalok körében.

Tehát a '60-as évekből Japán egyéni kezdeményezésű nyelvoktatás, a magyar egyéni kezdeményezésű irodalmi fordítások, és a '70-es évek szervezett (Európa Kiadó, Nagyvilág) fordításai mellett a sportok népszerűvé válása gazdag talajt készített elő a japán kultúra '80-as évektől kezdődő nagy arányú beáramlásához.

A '80-as években már a Japán és Magyarország közötti gazdasági együttműködés is fejlődni kezdett. Vegyes vállalatok alakultak, samuráj kötvényt bocsátott ki a magyar kormány a japán pénzpiacon.

IV. A japán kultúra széles körű elterjedése Magyarországon

1. A japánnyelv-oktatás felvirágzása

Az 1960-as években újraindult japánnyelv-oktatás az 1980-as években új szakaszba lépett. Addig a felsőoktatásban és a TIT-ben folyt japánnyelv-tanítás felnőttek számára, ezúttal az 1980-as évek végén a Törökbálinti Kísérleti Iskolában is kezdtek japán nyelvet oktatni, és máig is folyik az általános iskolás korú gyermekek képzése, holott Ukrajnán kívül Kelet-Európában sehol sincs általános iskolai keretek közötti japánnyelv-oktatás, úgyhogy ez magyar sajátosságnak nevezhető.¹ Annak idején, amikor Törökbálinton, még a rendszerváltás előtt, megkezdődött a japánnyelv-oktatás, az egyik itt akkreditált magas rangú japán diplomata azt mondta nekem, hogy félelmetes dolog ilyen életkorban kezdeni a japán nyelv tanulását, mert így kémekeket készíthetnek fel. Jelenleg Budapesten és vidéken 4 általános iskolában 150 tanuló tanul japán nyelvet. A '90-es években középiskolákban is kezdődött japánnyelv-oktatás, Budapesten és vidéken. Így aki akarja és kedve van hozzá, egészen az egyetemi szintig folytathatja a tanulást.

A japánnyelv-oktatás jelenlegi helyzete Magyarországon a 2001-es legfrissebb adatok szerint: 4 általános iskolában, 11 középiskolában, 11 felsőoktatási intézményben és 3 közoktatáson kívüli intézményben összesen 864 fő tanul, ami Kelet-Európában Lengyelország után (ott 997 fő) a második hely.²

Az 1993 óta Budapesten tartott nemzetközi japán nyelvvizsgát először a Külkereskedelmi Főiskolán tartottuk, az utóbbi időben a Károli Gáspár Egyetemen folyik. Az 1999-es évet kivéve folyamatosan nő a résztvevők száma.

A japánnyelv-oktatás '90-es évekbeli széles körű elterjedése ezúttal inkább japán kormánykezdeményezésnek köszönhető. 1991-ben nyitotta meg irodáját Budapesten a japán külügyminisztériumhoz tartozó Japán Alapítvány, ez a kulturális kapcsolatok előmozdításáért létrehozott intézmény, amely a japán nyelvet oktató intézményeknek jelentős mennyiségű tananyagot, oktatási segédanyagokat, Japánnal kapcsolatos könyveket adományoz, és minden évben továbbképzést szervez az oktatók számára Japánban.

A másik japán kormány szintű kezdeményezés a japán fiatal önkéntesek kiküldése Magyarországra. 1992-ben kormányközi szerződés alapján kezdtek meg működésüket. Jelenleg 22 fiatal japán önkéntes végez itt munkát. Köztük 10 japán nyelvtanár, akik középiskolákban és felsőoktatási intézményekben tanítanak.

2. A japán kultúrát terjesztő két kormány szervezet tevékenysége

Az önkéntesek közül többen japán sportokat tanítanak, illetve óvodákban, középiskolákban, meg kórházakban tevékenykednek. Mindannyian a japán kultúra magyarországi terjesztőinek tekinthetők.

¹ Sato Noriko: Hangarii niokeru nihongo-kyouiku no rekishi to genjou (A magyarországi japánnyelv-oktatás története és jelenlegi helyzete). In: Japanese Language Education in Europe 1. Duisburg, 1997. 72-82. old.

² Az adatok a Japán Alapítvány budapesti irodájától származnak.

Az imént említett Japán Alapítvány ösztöndíjakkal támogat kutatókat, akik később hazatérve kutatásaik eredményeit publikálják vagy kiállításokat szerveznek.

A Japán Alapítvány emellett a japán hagyományos és modern zenei koncerteket, hagyományos kabuki és nő előadásokat tart, Japánból meghívott neves művészek közreműködésével, képzőművészeti kiállításokat rendez, tudományos előadásokat szervez, amelynek nagy a közönsége. Könyvtárában japán vonatkozású könyveket és folyóiratokat lehet olvasni. Az utóbbi időben új program indult: a Magyarországon megjelent japán vonatkozású könyvek összegyűjtése. Eddig 155 kötetet gyűjtöttek össze, 1946 és 2001 között kiadott könyvek kerültek a könyvtárba.

3. A japán vonatkozású könyvek népszerűsége

Az 1960-as évektől kezdve, sok japán verset, elbeszélést, regényt fordítottak magyarra, de az 1990-es évek sajátossága a japán vonatkozású könyvek sokszínűsége. A japán irodalmi fordítások mellett filozófiai jellegű, zen, bushidó, hagyományos japán sport vonatkozású fordítások, magyar szerzők által írott tanulmánykötetek, japán népmesék, gyermekkönyvek, haiku verseskötetek, japán nyelvkönyvek jelentek meg.

4. A japán kultúra meghonosodása az átlagemberek körében

A '90-es évek legsajátságosabb jelensége az, hogy a japán kultúra különféle ágazatai meghonosodtak a magyarok körében. Ez részben a két nép közötti közvetlen kapcsolat fejlődésének köszönhető. Magyar és japán vidéki városok, így Aomori és Kecskemét, Toyama és Debrecen, Gifu és Veszprém, testvérvárosi kapcsolatot kötöttek, a városok polgárai, kórusai és színtársulatai ellátogatnak egymáshoz. Az 1987-ben megalakult Magyar–Japán Baráti Társaság is sokszínű tevékenységet folytat. Jelenleg mintegy 700–800 tagja van. 11 városban működnek vidéki szervezetei, emellett haiku-, sárkány-, teaszertartás- stb. szakkörei is vannak.

Másrészt a japán kultúra sokféle ágazatáról sok információ áramlott be Magyarországra, illetve a japán kultúra különféle területein tevékenykedő japánok közvetlenül be tudták mutatni saját szakterületüket. Így jutott el ide az origami (a papírhajtogatás), a szoroban (a hagyományos japán számolóeszköz és -módszer), a bonszai és az ikebana (a több száz éves nagy múltú japán virágrendezés). Az origamit Budapesten és vidéken különféle szakkörökben és művelődési házakban tanítják és gyakorolják, sőt Kecskeméten van az Origami központ, a szoroban használatát iskolai keretek között tanítják, a bonszainak 2 nagy klubja van. Már magyar ikebana-mesterek is tanítanak virágrendezést. Ami a hagyományos japán sportokat illeti, a dzsúdósok mellett már 20 000-nél több karatézó van Magyarországon. Az 1980-as évek óta népszerűsödő kendó (a japán kardsport) a '90-es években a japán fiatal önkéntes mesterek hozzájárulása révén a 7000 főnyi kendó-sportolóval rendelkező Franciaország után a mindössze 300 főnyi kendót gyakorlóval rendelkező Magyarország az Európa-bajnokságon II. helyezést ért el. Fialalok és gyerekek is művelik e sportágat vidéken és Budapesten.

Végezetül a haiku japán versműfaj népszerűvé válásáról szeretnék szólni. Haikut először KOSZTOLÁNYI fordított magyarra, azóta ILLYÉS GYULA, FALUDY GYÖRGY, TANDORI DEZSŐ és mások fordításai is napvilágot láttak. Egy MATSUO

BASHO haikuiból készült műfordításkötet is megjelent. Az utóbbi időben tapasztalható jelenség, hogy magyar költők is kezdtek haiku-verseket írni, így például KÁNYÁDI SÁNDOR, GERGELY ÁGNES, FODOR ÁKOS. A KÁNYÁDI által „körömvers”-nek nevezett haiku a mai rohanó világhoz éppen illő versforma. 1999-ben haikuszakkör is alakult, amelynek tagjai között az általános iskolásoktól a felnőttekig különféle korosztályok tagjai megtalálhatók. A 25 szakköri tag évente 4-szer tart haiku-találkozót, akelyen saját haiku-verseket alkotnak. Ezen kívül az interneten is van haiku nevű honlap, amelyen haikuról szóló tanulmányok, valamint 7000, magyarok által alkotott haiku olvasható, amelyek száma napról napra bővül.

V. Összefoglalás

A Magyarországon a japán kultúra és a japánok iránt a XIX. század második felében megindult érdeklődés kezdetben tudósok, néprajzosok, műgyűjtők, újságírók és más értelmiségiek körében terjedt el egyéni kezdeményezés révén. Ugyanakkor japánok is kezdtek érdeklődni a magyarok és Magyarország iránt. Kölcsönös rokonszenv jellemezte ezt a jelenséget. Az első világháborút követő időszakban ez a kölcsönös rokonszenv politikai és ideológiai köntösben jelentkezett, a japán kultúra magyarországi ismertetése az egyéni kezdeményezésen túl politikai és ideológiai társaságok szervezésében is jelentkezett, illetve kormány szintre is emelkedett mind magyar, mind pedig japán részről is. Ebben óriási munkát végzett egy japán irodalmár és nyelvész, IMAOKA JUICHIRO, aki Magyarországon 10 év alatt felülmúlhatatlanul sokat publikált, temérdek előadást tartott a magyarok körében, ugyanakkor Japánban ismertette a magyar nyelvet és a magyar irodalmat.

A japán kultúra igazán széles körű és az átlagemberek körében valóban meghonosodó fogadtatására mindazonáltal az 1990-es évekig kellett várni, addigra a számtalan japán irodalmi fordítás, a japán filmek népszerűvé válása és a japán sportokat kedvelők számának növekedése kellően táplálta a befogadó talajt a japán kultúra részére. Így a rendszerváltást követően a japán ipari termékek és a japán vállalatok beáramlásával egyidejűleg kezdett betelepülni a japán kultúra, amely megnövesztette ágait és gyökereit, mind a japán nyelv-oktatás, mind pedig a japán kultúra különféle ágazatai, így a bonszai, az ikebana, az origami, a teaszertartás, a haiku, a kendó, a dzsúdó, az aikido területén. Mindehhez hozzájárultak a kölcsönös egyéni kezdeményezések, ugyanakkor a baráti társaságok, valamint a testvérvárosok szervezett formában is előmozdították az átlagemberek széles körében való meggyökereződést. Ehhez nagy lökést adott a japán kormány által szervezett tevékenység is.

Elmondható tehát, hogy a japán részről való kormány szintű támogatás, valamint a két nép közötti kölcsönös közvetlen kapcsolatok megerősítették az egyéni kezdeményezéseket, és mindez végső soron japán eredetű, de mégis a magyarok által művelt, már magyarnak mondható, saját kulturális életet kezdett élni, ami a japán kultúra valódi fogadtatásának nevezhető.